

ANALÝZA MEDIÁLNÍ REPREZENTACE TÉMATU
PRACOVNÍ TÁBOR V LETECH

Kvalitativní analýza

PhDr. Tomáš Trampota, PhD., New York University in Prague

PhDr. Tereza Klabíková Rábová, PhD., Univerzita Karlova v Praze

Červenec 2018

Obsah:

1. Hlavní závěry.
2. Metodika analýzy.
3. Lingvistická analýza.
4. Analýza tematického rámcování.
5. Vizuální reprezentace tématu.

1. Hlavní závěry

- Česká televize se věnovala kauze koncentračního tábora v Letech **intenzivněji než ostatní televizní stanice**. Pozornost věnovaná tématu byla kontinuální.
- **Tematické rámcování** kauzy koncentračního tábora v Letech je **standardní a předvídatelné**. Do velké míry vychází z aktuálního dění kolem tématu. Během zkoumaného období se objevují tři hlavní rámce: 1) kontroverzní výroky SPD k Letům, 2) příprava a předání areálu státu, 3) budoucnost areálu tábora.
- Během února a března je **téma silně politizováno** v důsledku kontroverzních výroků představitelů hnutí SPD k Letům. Tato politizace tématu je relevantní vzhledem k aktuálnímu dění v Poslanecké sněmovně a na české politické scéně.
- Z užitých vizualizací **převládají záběry z politické oblasti**: politici při tiskových vyjádřeních, politici v Poslanecké sněmovně. Dalšími předvídatelnými vizualizacemi jsou záběry areálu zemědělského družstva, archivní záběry koncentračního tábora.
- **Rejstřík vizuální reprezentace tématu je relativně omezený**. To vyplývá také z menšího množství příspěvku k tématu ve zkoumaném období.
- Volba a použití veškerých jazykových prostředků je z **většiny zcela neutrální**, stejně jako zvolené komunikační strategie. Zpracování tématu je seriózní a odpovídá jeho závažnosti.
- V informování o bývalém koncentračním táboře v Letech **nebyla zaznamenána žádná porušení norem novinářské práce**. Reportáže splňují normativní požadavky spojované s televizním zpravodajstvím.

2. Metodika analýzy

Předložená analýza se na základě zadání České televize soustředila na mediální reprezentaci tématu pracovní tábor v Letech v období leden až červen 2018.

Analýza využila kombinaci těchto kvalitativních metod výzkumu mediálních obsahů: a) **analýzu rámcování** (*framing analyses*) sledující, jak byly události tematizovány a které informace byly zdůrazněny jako klíčové, b) **analýzu vizuální reprezentace** tématu zaměřenou na otázku, jaké vizuální znaky byly použity s důrazem na hodnotovou valenci vizuálních denotátů a c) **lingvistickou analýzu** jazykové prezentace tématu, jazykovou objektivitu/subjektivitu. V rámci zkoumaného vzorku bylo odvysíláno v pořadech Události, Devadesátka ČT 24, Zprávy ve 23, Události, komentáře a Události v regionech celkem 57 příspěvků. V hlavní zpravodajské relaci Události pak bylo odvysíláno 16 zpravodajských příspěvků. Zkoumaný vzorek podrobnější analýzy byl vymezen pořadem, časovým obdobím a tematicky:

- Pořad: Hlavní zpravodajská relace ***Události***
- Období: 1. leden 2018 až 30. červen 2018
- Tematické ohraničení: pracovní tábor v Letech

3. Lingvistická analýza

Volba a použití veškerých jazykových prostředků je z **většiny zcela neutrální**, stejně jako zvolené komunikační strategie. Zpracování tématu je seriózní a odpovídá jeho závažnosti, týká se striktně věci samé. Žádná z uvedených strategií není nikterak nečekaná, nepřekračuje rámec dané žurnalistické normy. Pro označení klíčových aktérů a akcí jsou užita vesměs neutrální vyjádření odpovídající reálnému denotátu. V rámci příspěvků se objevuje poměrně dost opakování jazykových prostředků i celých struktur; některé z textů jsou velmi krátké, označování reálií tak není z hlediska šíře slovní zásoby výrazně bohaté. Dané výroky (obsažené zejména v dialogích) jsou podložené a argumentované (např. 9. 2. 2018 pořad Devadesátka ČT24 představuje komplexní reprezentaci tématu „Lety“; moderátor se opírá o výroky přítomných expertů, o výzkum: „*K tomu, že už nikdo nemůže popřít, že tábor byl tam, kde byl...*“ Moderátor dodává, že: „*stejně jako v Terezíně či Osvětimi i zde lidé umírali na nemoci*“, čímž ozřejmuje stanovisko, že není možno pochybovat o tom, že v táboře lidé přicházeli o život. Tábor je označován jako *koncentrační*). **Struktura příspěvků je normativní a z většiny popisná.**

(Pozn: analyzován je pouze projev moderátorů a redaktorů, nikoliv dalších mluvčích; pozornost je zaměřena na výběr jazykových prostředků a komunikační strategie a jejich adekvátnost danému mediálnímu žánru.)

Pro lingvistické zpracování a prezentaci tématu „Lety“ je charakteristických několik rysů:

- Obsah příspěvků se poměrně dost opakuje, je variován, slovní zásoba zcela odpovídá danému tématu, není nijak překvapivá
- Více subjektivizujících a bohatších komunikačních postupů se objevuje v živých rozhovorech, dialogích, což odpovídá normám tohoto mediálního typu (příklady: *Když použiji takové zprofanované slovo mainstream; každá kritika médií, každé zpochybňování médií se nerovná extremismus = vlastní hodnocení; Já myslím, že se neshodnete a je to vlastně půvab české politiky, že se lidi nemusí ve všem stoprocentně shodovat = vlastní hledisko explicitně vyjádřené; Důvodem jsou extrémní výroky politiků = vlastní přiřknutí určité hodnoty k výrokům politiků; zemědělský areál, řekněme to na rovinu, prasečák = odváženější sdělení ne zcela odpovídající žánru; Ale jak už to ve sněmovně bývá, tak se diskutovalo...)*
- Přítomny jsou nezřídka metaforické obraty (*Tlak roste; Mimochodem, myslím, že to bude vlamování do otevřených dveří, protože tento den...; Přiznám se, že jako člověka, který se snaží zjistit, kde leží jádro pudla, byl řekněme dost neortodoxní...*)

- Značná část obsahu odkazuje na jiné zdroje či je přímo jejich přímou citací, příp. parafrází, shrnutím, čímž dále ubývá možnost jakéhokoliv zásahu do fakticity vyjádření či objektivního posuzování tématu (*podle materiálu; alespoň podle organizátorů; podle lidovců, podle některých historiků*), jsou prezentována fakta (*Mimořádná chůze, kde se mělo hlasovat o jeho odvolání z postu místopředsedy dolní komory, ani nezačala; Vepřín v Letech u Písku bude příští týden už kompletně vyklizen a konci března ho převezme Muzeum romské kultury*)

Další obsažené jevy jsou:

- Vyjádření přesnosti, resp. nepřesnosti: *Stát po **dlouhých** letech diskusí a vyjednávání... X jednaly české vlády **víc než 20 let***

- Velmi častý je výraz **kritika, kritizovat**:

-*Odsoudila/kritizovala i pražská židovská obec nebo muzeum židovské kultury, která v něm spatřuje zpochybňování holocaustu; snáší se na ně kritika; šéf SPD a člen čelí ostré kritice*

-Často jsou zastoupena další **negativní slovesa** (či jiné slovní druhy): *Výroky členů SPD odsoudili i zástupci...; dnes vyjádřil znepokojení; ten zpochybňoval odkup vepřína...; Do diplomatické roztržky se přidaly také USA, které se obávají pokřivení diskuse o holocaustu;*

-Hodnotící adjektiva: *nelidské podmínky*

-Shrnutí situace moderátory: *Jsou přesvědčeni, že svými výroky zlehčil...; lednový rozhovor...vyvolává emoce dodnes; pro některé politiky je to ale málo; Můžeme je shrnout za jakousi zaštitující parafrázi...; To bylo možná výsledkem té jakoby díry v kolektivní paměti...; Kontroverzním zákonem se snaží této zodpovědnosti zříct...; Tento týden rezonovalo ve společnosti téma výroků...; Přesto, jak se zdá, a je to znát i v politické debatě, diskuse ještě nekončí*

-Vlastní hledisko vnesené do diskuse: *To je možná silné slovo, ale je to samozřejmě váš politický názor; vstup subjektu moderátora do diskuse: Já teď nechci být za přílišného pragmatika, ale přece jen...; Já doufám tedy, že mě nikdo neobviní, že dovozují něco, co dovozovat nemám...; Tam je možná důležitá i ta terminologie, protože pokud se nepletu...; Mimochodem, myslím, že to bude vlamování do otevřených dveří, protože tento den... (nutno dodat, že zde zcela patřičný postřeh); přiznám se, že jako člověka, který se snaží zjistit, kde leží jádro pudla, byl řekněme dost neortodoxní...; Já chápu, že někomu vypadlo z úst... skoro bych řekl...; Zkusíme tedy to přání nejenom pana Okamury splnit, popíšme ho, nálepkujme ho...; Ono je zajímavé sledovat debatu historickou, já jsem nabyl dojmu...; Já jsem možná naznačil; Debatu asi můžeme vést o čem chceme...*

-Reformulace řečeného: *Takže jinými slovy je to skutečně specifická situace, nic podobného nenajdeme...; Takže máte tyto výroky za problematické, pochopil jsem to správně? To je poměrně, řekněme, často opakovaná legenda nebo fakt*

-Modalizační výroky značící nejistotu situace: *Tam je možná důležitá i ta terminologie, protože pokud se nepletu...*

-Vlastní predikce: *Dost pravděpodobně tedy uvidíme...*

-Zvýraznění: **zvláště** citlivě; *Po **skoro** čtvrtstoletí je hotovo; pozitivní hodnocení: **podařilo** se prosadit*

-Některé struktury mohou vyznít ze sémantického a argumentačního hlediska např. jako mírně legitimizující:

*(Tomio Okamura prohlásil...) Omluvil se **ale** za předchozí výrok o tom... Jindy je téže sdělení zcela neutrální: *Později se za část tvrzení omluvil. Teď hovořil o kampani proti němu... a nakonec v témže tématu explicitní vyjádření snahy dobrat se faktů: **Velký rozruch vyvolaly v poslední době jeho výroky, později se však za část výroků omluvil a vyzval historiky... tak pojďme se zeptat na tu pravdu****

4. Tematické rámcování

Česká televize se věnovala tématu koncentračního tábora v Letech kontinuálně během celého pololetí, zájem o téma byl silně ovlivněn konkrétním děním na české politické scéně. Obecně lze vnímat intenzitu výskytu tématu jako spíše slabší. Celkem bylo v hlavní zpravodajské relaci odvysíláno k tématu 16 zpráv. Největší zájem vyvolalo téma v březnu, zejména v souvislosti s uvolněním tábora stávajícími majiteli a odvozem dobytka a také v souvislosti s vyjádřeními představitelů SPD a předsedy Okamury.

Tematické rámcování kauzy se během vzorku příliš nevyvíjelo. Bylo užito jen omezené spektrum tematických rámců. V počátku zkoumaného vzorku je silným rámcem **kontroverzní vyjádření předsedy SPD Okamury k Letům a jeho následná omluva** za nepřesné informace o táboře (2 zprávy). Zpracování je standardně objektivizováno promluvou Okamury v reportáži. Standardně jsou v rámci politické objektivizace zařazeny synchrony politiků kritizujících jeho výroky. Poté se během února tematické rámcování přesouvá k podpoře **odvolání Okamury z funkce místopředsedy sněmovny**. Téma je zařazováno do poloviny zpravodajské relace. Podtématem se stává otázka pravdivosti výroku T. Okamury, že tábor nebyl oplocen a uvěznění se mohli volně pohybovat.

Počátkem března se jako tematický rámeček objevuje **pokus o odvolání Okamury z funkce místopředsedy sněmovny**. Mediální zájem kulminuje 7. března, kdy je téma zvýznamněno také prominentním zařazením na počátek zpravodajské relace – odvysílán je blok tří zpráv k tématu a událost je tak prezentována jako nejdůležitější událost dne (celkově jí je věnováno prvních 7 minut relace). Hlavní slovo v synchronu má poslanec Bartošek, který poukazuje na potenciální „vykšeftování“ neodvolání T. Okamury hnutím ANO za podporu vládě. V polovině března se objevuje jako téma také odvoz posledních zvířat z vepřína v Letech. Podobně je 9. března zařazen krátký příspěvek o zahájení trestního řízení s poslancem SPD o popírání holocaustu. Během února a první poloviny března je tak kauza tematizována spíše jako **kontroverzní postoj a výroky SPD k Letům** a téma je tak silně politizováno.

Až 14. března je zařazena delší zpráva umístěná ke konci relace věnující se výhradně dění v bývalém koncentračním táboře Lety popisující **odvoz posledních zvířat z areálu**. Zdůrazněny jsou informace, že o vykoupení areálu jednaly vlády více než 20 let a to, že stát za něj zaplatí 450 milionů korun. Také je uvedena informace o archeologickém průzkumu, který v areálu Let probíhá a o plánech nových správců areálu.

Během dubna zařazuje ČT menší množství příspěvků k tématu, převládá téma **předání tábora státu**. Zároveň jsou zařazeny informace o plánovaném archeologickém průzkumu a opakování informace o částce, kterou stát za výkup areálu zaplatí. Také další dubnová zpráva (25. dubna) se týká výhledu do budoucna – možných úprav muzea v Letech, zpráva je založena na setkání nových správců s občany na místním úřadě. Během května a června je téma zařazeno jen minoritně. Nejprve v souvislosti se zprávou o pietě k uctění památky romského tábora (13. května) s plánem budoucí podoby a poté v červnu v souvislosti s poškozením památníku v Letech extremisty. Téma se vyskytuje ještě jednou, ve druhém plánu, při informování o zprávě o extremismu – na základě výroků poslance SPD M. Roznera.

Obecně je tematické rámcování kauzy koncentračního tábora v Letech standardní a předvídatelné. Do velké míry vychází z aktuálního dění kolem tématu a na české politické scéně. Během zkoumaného období se objevují tři hlavní rámce: 1) kontroverzní výroky SPD k Letům, 2) příprava a předání tábora státu, 3) budoucnost areálu tábora.

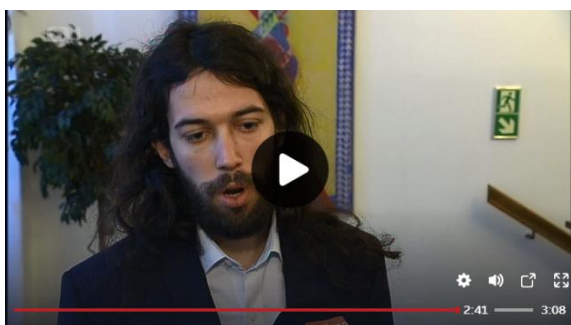

5. Vizualizace tématu

Vizualizace tématu byla do velké míry **ovlivněna politizací kauzy Lety** v počátku zkoumaného období. Zejména v prvních měsících tak **převládala vizualizace z oblasti politiky**. V souvislosti s kontroverzními výroky předsedy hnutí SPD Okamury a dalších členů SPD se nejčastěji v záběrech objevoval T. Okamura – obvykle v synchronním záběru při tiskové konferenci či briefingu. Záběry byly standardní, zpravidla v polocelku. **Žádný ze záběrů nebyl příznakový či dehonestující.**

Podobně standardně bez z významňovacích odchylek byly vedeny záběry na politiky jiných parlamentních stran, kteří reagovali na Okamurova tvrzení – zpravidla koncipovány jako polocelk nebo celek v synchronu za řečnickým pultem během tiskového prohlášení či konference.

Vzhledem k tomu, že závažnost výroků představitelů SPD vedla k jednání sněmovny o odvolání T. Okamury z pozice místopředsedy sněmovny, objevovaly se v reportážích ve velké míře ikonické vizualizace poslanců v jednacím sále Poslanecké sněmovny. Všechny záběry byly vedeny standardně a byly zpravidla ilustračního charakteru.

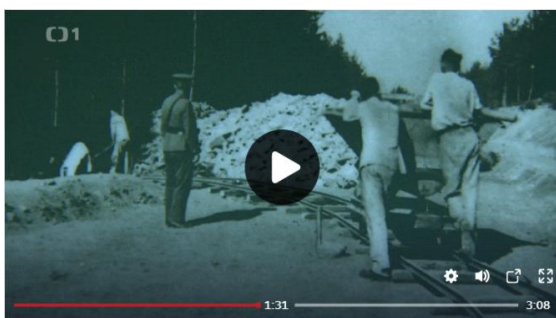
Ve druhé polovině zkoumaného vzorku se téma vrací k dění v areálu bývalého tábora v Letech. V souvislosti s tím jsou zařazeny ilustrační záběry na budovy areálu. Ty se v několika reportážích opakují a potvrzují tak standardní zpravodajský narativ, který nijak nevybočuje od předpokládaného normativu.

Vizuální oživení přinášejí záběry prasat odvážených z areálu v Letech při přípravě areálu k jeho předání státu. Vyjma těchto záběrů je areál vizuálně reprezentován spíše ilustrativními záběry na budovy areálu, případně schématem areálu a rozložením budov z výšky.

Opakovaně jsou v reportážích využity záběry historických materiálů; fotografií z koncentračního tábora v Letech. Archivní materiály prohlubují narativ tématu o historizující rozměr a dávají reportážím větší plasticitu. Zároveň jsou podstatným dokladovým materiálem kontrastujícím se obsahem výroků některých politiků a podporují tak normativ pravdivosti zpráv.

Celkově je vizualizace tématu standardní a rutinní. Neobjevují se nečekané či silně subjektivizující vizualizace.

Autoři analýzy

PhDr. Tomáš Trampota, PhD.

Přednáší *Media and Cultural Analyses* na New York University in Prague. Byl ředitelem Institutu komunikačních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy a proděkanem tamtéž. Byl spoluzakladatelem a předsedou Central and Eastern European Network v rámci European Communication Research and Education Association. Je autorem knih *Zpravodajství* a *Metody výzkumu médií*.

PhDr. Tereza Klabíková Rábová, PhD.

Absolvovala obor mediální studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze. Vědecky se zabývá lingvistikou a jazykovou kulturou. Mimo jiné přednáší *Kulturu mluveného projevu a Komunikaci s médii* na Institutu komunikačních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Je autorkou řady odborných statí a analýz.